

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcov **1/ E. M., 2/ Š. M. a 3/ R. M.**, bývajúcich v P., zastúpených JUDr. A. K., advokátkou so sídlom v Ž., proti žalovanej **J. F.**, bývajúcej v P., zastúpenej JUDr. M. T., advokátom so sídlom v P., **o určenie, že vec patrí do podielového spoluvlastníctva**, vedenej na Okresnom súde Poprad pod sp. zn. 13 C 191/2009, o dovolaní žalobcov 1/ až 3/ proti rozsudku Krajského súdu v Prešove zo 16. februára 2011 sp. zn. 1 Co 1/2011, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky **z r u š u j e** rozsudok Krajského súdu v Prešove zo 16. februára 2011 sp. zn. 1 Co 1/2011 a vec vracia tomuto súdu na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Poprad rozsudkom z 30. apríla 2010 č.k. 13 C 191/2009-102 v spojení s opravným uznesením z 22. novembra 2010 č.k. 13 C 191/2001-126 zamietol žalobu, ktorou sa žalobcovia domáhali určenia, že sú podielovými spoluvlastníkmi (žalobkyňa 1/ v podiele 4/12, žalobca 2/ v podiele 1/12 a žalobca 3/ v podiele 1/12) nehnuteľností v katastrálnom území V., ktoré sú na liste vlastníctva č. X. vedené ako dom súpisné č. X. postavený na parcele č. X. – zastavané plochy a nádvoria vo výmere X. m². V odôvodnení uviedol, že žalobcovia nepreukázali existenciu dohody (žalobkyne 1/, jej manžela a jeho rodičov) zakladajúcej spoluvlastníctvo sporného domu ani skutočnosti svedčiace o jeho nadobudnutí vydržaním. Navyše, žalobcovia 2/ a 3/ ani nie sú v danej veci aktívne legitimovaní, lebo podľa tvrdení žalobcov mal spoluvlastnícky podiel 1/2 domu patriť do bezpodielového spoluvlastníctva žalobkyne 1/ a jej (už nebohého) manžela Š. M.; tento podiel mohli teda žalobcovia 2/ a 3/ nadobudnúť iba právnym titulom dedenia po ňom. Predmetom konania o dedičstve po tomto poručiťovi ale uvedený spoluvlastnícky podiel nebol. Právni nástupcovia Š. M. sa preto môžu domáhať nanajvýš určenia, že predmetný spoluvlastnícky podiel patrí do dedičstva po ňom.

Na odvolanie žalobcov Krajský súd v Prešove rozsudkom zo 16. februára 2011 sp. zn. 1 Co 1/2011 napadnutý rozsudok v spojení s opravným uznesením potvrdil. V odôvodnení uviedol, že súd prvého stupňa správne zistil skutkový stav a vo veci aj správne rozhodol. Na zdôraznenie správnosti prvostupňového rozhodnutia odvolací súd uviedol, že žalobkyňa 1/ v konaní nepreukázala, že pri výstavbe domu existoval úmysel zainteresovaných strán nadobudnúť vec do podielového spoluvlastníctva. I keď bolo preukázané, že žalobkyňa 1/ a jej manžel sa podieľali nielen na výstavbe sporného domu, ale aj na financovaní výstavby, zostalo nepreukázané tvrdenie žalobcov, že existovala ich dohoda so Š. M. st. a jeho manželkou K. M. (rodičmi žalovanej) o tom, že výstavbou vznikne vec v podielovom spoluvlastníctve oboch rodín. Odvolací súd sa stotožnil aj s právnym záverom súdu prvého stupňa, že v predmetnej veci nedošlo k vydržaniu spoluvlastníckeho podielu v zmysle § 130 ods. 1 Občianskeho zákonníka a § 134 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Výsledky dokazovania potvrdili síce existenciu dohody uzavretej medzi žalobkyňou 1/, jej manželom a jeho rodičmi, avšak iba o tom, že po ukončení výstavby budú sporný dom užívať spoločne obe rodiny a že žalobkyňa 1/ a jej manžel v ňom budú môcť bývať. Existenciu dohody o založení spoluvlastníctva sporného domu ale výsledky dokazovania nepreukázali.

Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podali žalobcovia dovolanie, prípustnosť ktorého vyvodzovali z § 237 písm. f/ O.s.p. a dôvodnosť z § 241 ods. 2 písm. b/ a c/ O.s.p. Namietali, že v odvolacom konaní im bola znemožnená realizácia ich procesných práv. Nebolo im doručené písomné vyjadrenie žalovanej k ich odvolaniu, v dôsledku čoho nemali možnosť vyjadriť sa k nemu; tým bol vytvorený stav nerovnosti účastníkov predmetného občianskeho súdneho konania. Tento procesne nesprávny postup viedol tiež k porušeniu ich základného práva na súdnu ochranu podľa § 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). V konaní došlo aj k ďalším závažným procesným chybám – v závere odvolania navrhli, aby odvolací súd v prípade, že pristúpi k potvrdeniu rozsudku súdu prvého stupňa, vyslovil prípustnosť dovolania proti svojmu rozhodnutiu (§ 238 ods. 3 O.s.p.), odvolací súd sa ale s týmto návrhom vôbec nezaoberal. Tým ovplyvnil naplnenie formálnej stránky prípustnosti dovolania, teda aj preskúmania, či ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu. Odvolací súd im odňal možnosť konať pred súdom aj tým, že im neoznámil miesto a čas verejného vyhlásenia rozsudku, v dôsledku čoho nevedia, či bol zachovaný postup podľa § 156 ods. 3 O.s.p. a či im bola vytvorená možnosť zúčastniť

sa verejného vyhlásenia napadnutého rozsudku. V konaní došlo aj k procesným vadám majúcim za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.) – odvolací súd sa dostatočne nezaoberal ich odvolacími námietkami a prehliadol, že žalovaná nepreukázala nedostatok ich dobromyseľnosti, ktorou je podmienené nadobudnutie spoluvlastníckych práv k domu právnym titulom vydržania. Súdov oboch nižších stupňov dôsledne nezistili všetky tie skutkové okolnosti, ktoré mali pre vecne správne rozhodnutie určujúci význam a svoje skutkové zistenia vyvodili len z nepravdivých, účelových a vykonštruovaných svedeckých výpovedí. Dovolatelia spochybnili tiež správnosť právneho posúdenia veci, na ktorom spočíva dovolaním napadnuté rozhodnutie (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Odvolaciemu súdu vytkli, že sa bez ďalšieho stotožnil s nesprávnymi závermi prvostupňového súdu priechiacimi sa zákonu a tiež tej judikatúre, ktorá sa vzťahuje na danú problematiku. Tvrdili, že *pokiaľ súdy dospeli k záveru, že v konaní nebola preukázaná výslovná dohoda všetkých spoločne stavajúcich osôb o založení ich (žalobkyne I/, jej manžela a jeho rodičov) spoluvlastníctva k stavanému domu, mali rovnako zohľadniť, že preukázaná nebola ani výslovná dohoda o založení spoluvlastníctva k stavanému domu len v prospech rodičov manžela žalobkyne I/. Pokiaľ ale nedošlo k týmto výslovným dohodám a z okolností nebolo zrejmé, že má ísť o stavbu vo vlastníctve iba niektorej osoby (niektorých osôb), lebo ďalšie osoby sa na výstavbe podieľali iba s úmyslom pomáhať stavebníkovi (stavebníkom), mali súdy vychádzať z toho, že stavebníkmi sú všetky osoby zúčastňujúce sa na spoločnej výstavbe s právne relevantne prejavenu vôľou stavať s úmyslom vlastniť stavaný dom (byť jeho spoluvlastníkom); v takom prípade sa tieto osoby stávajú podielovými spoluvlastníkmi stavby. Z týchto dôvodov žiadali rozsudky súdov oboch nižších stupňov zrušiť a vec vrátiť súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. Alternatívne žiadali rozsudok odvolacieho súdu zmeniť, ich žalobe vyhovieť a priznať im náhradu trov konania.*

Žalovaná vo vyjadrení k dovolaniu uviedla, že dovolanie nie je procesne prípustné ani opodstatnené (dovolacie dôvody v zmysle § 241 ods. 2 písm. a/, b/ a c/ O.s.p. sú uplatnené bezdôvodne). Žiadala dovolanie odmietnuť a priznať jej náhradu trov dovolacieho konania.

Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podali včas účastníci konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) zastúpení advokátkou (§ 241 ods. 1 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) skúmal, či dovolanie smeruje proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom.

Dovoláním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa (§ 236 ods. 1 O.s.p.).

V prejednávanej veci je dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu. Podľa § 238 ods. 1 O.s.p. je dovolanie prípustné proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol zmenený rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej. V zmysle § 238 ods. 2 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež proti rozsudku, v ktorom sa odvolací súd odchyľil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci. Podľa § 238 ods. 3 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež vtedy, ak smeruje proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol potvrdený rozsudok súdu prvého stupňa, ak odvolací súd vyslovil vo výroku svojho potvrdzujúceho rozsudku, že je dovolanie prípustné, pretože ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu, alebo ak ide o potvrdenie rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým súd prvého stupňa vo výroku vyslovil neplatnosť zmluvnej podmienky podľa § 153 ods. 3 a 4 O.s.p.

Dovoláním žalobcov 1/ až 3/ nie je napadnutý zmeňujúci rozsudok odvolacieho súdu (§ 238 ods. 1 O.s.p.), ani rozsudok vydaný vo veci, v ktorej by už dovolací súd vyslovil právny názor, ktorým by boli súdy viazané (§ 238 ods. 2 O.s.p.). Napadnutý rozsudok nie je ani rozsudkom uvedeným v § 238 ods. 3 O.s.p. Prípustnosť ich dovolania preto z týchto ustanovení nemožno vyvodiť.

So zreteľom na § 242 ods. 1 O.s.p. dovolací súd (ex offio) skúmal, či v konaní nedošlo k procesnej vade v zmysle § 237 O.s.p. O vadu tejto povahy ide vtedy, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát.

Dovolatelia procesné vady konania v zmysle § 237 písm. a/ až e/ a g/ O.s.p. nenamietali a žiadna z týchto väd ani v dovolacom konaní nevyšla najavo.

S prihliadnutím na obsah dovolania a v ňom vytýkané nesprávnosti, ktorých sa mali dopustiť súdy oboch nižších stupňov, sa dovolací súd osobitne zaoberal otázkou, či postupom súdov nebola dovolateľom odňatá možnosť konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

Odňatím možnosti konať pred súdom sa rozumie procesne nesprávny postup súdu, ktorý má za následok znemožnenie realizácie procesných oprávnení účastníka konania, ktoré mu v občianskom súdnom konaní priznáva Občiansky súdny poriadok. O procesnú vadu v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p. ide vtedy, ak súd v konaní postupoval v rozpore so zákonom, prípadne ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi a týmto postupom odňal účastníkovi konania jeho procesné práva. Dovolací súd k argumentácii dovolateľov uvádza:

1. Podľa názoru dovolateľov im odvolací súd odňal možnosť pred súdom konať tým, že im nedoručil vyjadrenie žalovanej k ich odvolaniu proti prvostupňovému rozhodnutiu. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) už zaujal názor, že nedoručenie vyjadrenia účastníka konania druhému účastníkovi konania vytvára stav nerovnosti účastníkov v konaní pred súdom, čo je v rozpore s princípom kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní ako súčasť práva na spravodlivý proces (m. m. I. ÚS 2/05, I. ÚS 100/04, I. ÚS 335/06), zároveň ale tiež pripustil, že v niektorej veci môže byť absencia stanoviska k vyjadreniu k opravnému prostriedku druhého účastníka konania právne irelevantná. O taký prípad ide vtedy, keď súd rozhodujúci o opravnom prostriedku, nezaložil svoje rozhodnutie na vyjadrení k opravnému prostriedku (teda vtedy, keď vyjadrenie k opravnému prostriedku nemalo zásadný vplyv na rozhodnutie o opravnom prostriedku). V tejto súvislosti treba poukázať aj na uznesenie ústavného súdu z 20. decembra 2010 sp. zn. IV. ÚS 462/2010, v zmysle ktorého z Občianskeho súdneho poriadku nevyplýva povinnosť odvolacieho súdu predložiť druhému účastníkovi konania spätne na zaujatie stanoviska vyjadrenie druhého účastníka konania k opravnému prostriedku.

Najvyšší súd zastáva názor, že vyjadrenie účastníka konania k odvolaniu druhého účastníka konania má byť poskytnuté na zaujatie stanoviska odvolateľovi vtedy, keď vyjadrenie k odvolaniu má zásadný vplyv na rozhodnutie odvolacieho súdu. Iný pohľad na realizáciu práva účastníka oboznámiť sa s vyjadrením procesnej protistrany by mohol v praxi znamenať neustály (opakujúci sa a nikdy nekončiaci) proces vyjadrovania sa jedného účastníka konania k vyjadreniu druhého účastníka konania. Podľa názoru dovolacieho súdu by takýto pohľad mohol mať až znaky prílišného právneho formalizmu, odporujúceho

materiálnemu chápaniu princípu právneho štátu (pod prehnaným formalizmom sa rozumie interpretácia ustanovenia, pri ktorej striktné trvanie na formálnych stránkach práva neplní žiadnu rozumnú funkciu, ale naopak, popiera samotný zmysel právnej úpravy). Z týchto dôvodov dovolací súd v ďalšom vychádzal z názoru, že odňatie možnosti konať pred súdom nezakladá sama skutočnosť, že odvolateľovi nebolo predložené vyjadrenie druhej procesnej strany k jeho odvolaniu.

Po preskúmaní spisu a s prihliadnutím na individuálne okolnosti prejednávanej veci, ktoré z neho vyplývajú, dospel najvyšší súd k záveru, že nedoručenie vyjadrenia žalovanej k odvolaniu žalobcov druhej procesnej strane nemalo v danom prípade za následok odňatie možnosti žalobcov konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.). Predmetné vyjadrenie žalovanej – ako vyplýva zo spisu – nemalo totiž žiadny vplyv na rozhodnutie odvolacieho súdu o opravnom prostriedku žalobcov. Z odôvodnenia dovolaním napadnutého rozsudku nevyplýva, že by odvolací súd k prijatiu záverov, na ktorých založil svoje rozhodnutie, viedlo vyjadrenie žalovanej k odvolaniu žalobcov.

2. Dovolatelia ďalej namietali, že odvolací súd im odňal možnosť konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.) tým, že v potvrdzujúcom rozsudku, napriek ich návrhu, nevyslovil prípustnosť dovolania podľa § 238 ods. 3 písm. a/ O.s.p.

Oprávnenie založiť prípustnosť dovolania proti rozhodnutiu, proti ktorému by inak dovolanie nebolo prípustné, zveruje ustanovenie § 238 ods. 3 O.s.p. odvolaciemu súdu. Táto možnosť pripustenia dovolania je vyhradená len pre riešenie otázok zásadného právneho významu. Možnosť odvolacieho súdu vysloviť prípustnosť dovolania proti svojmu rozsudku nie je závislá na návrhu účastníka. Ak účastník konania návrh na vyslovenie prípustnosti dovolania podá, odvolací súd nie je povinný ho akceptovať a s týmto návrhom sa vysporiadať. Je totiž len na zvážení odvolacieho súdu, či prípustnosť dovolania proti svojmu rozsudku vysloví alebo nie. Ak odvolací súd vo výroku potvrdzujúceho rozsudku nevysloví, že proti jeho rozhodnutiu je prípustné dovolanie, dovolací súd nie je oprávnený skúmať, či ide (išlo) o vec zásadného právneho významu (viď R 38/1993 a tiež rozhodnutia najvyššieho súdu napríklad vo veci sp. zn. 1 Cdo 52/2004, 2 Cdo 16/2001, sp. zn. 3 Cdo 215/2007, 4 Cdo 9/2010 a 5 Cdo 144/2007).

Dovolací súd vzhľadom na to uzatvára, že odvolací súd v danej veci tým, že vo výroku svojho potvrdzujúceho rozsudku nevyslovil prípustnosť dovolania (resp. že neodôvodnil nevyhovenie návrhu na vyslovenie prípustnosti dovolania), neodňal žalobcom možnosť konať pred súdom.

3. Ustanovenie § 214 ods. 2 O.s.p. v znení zákona č. 384/2008 Z.z., ktorý nadobudol účinnosť 15. októbra 2008, umožňuje odvolaciemu súdu v prípadoch, na ktoré sa nevzťahuje § 214 ods. 1 O.s.p., rozhodnúť aj bez nariadenia pojednávania. Na prejednanie odvolania proti rozhodnutiu vo veci samej nariadi predseda senátu odvolacieho súdu pojednávanie vždy (len) ak a/ je potrebné zopakovať alebo doplniť dokazovanie, b/ súd prvého stupňa rozhodol podľa § 115a bez nariadenia pojednávania, c/ to vyžaduje dôležitý verejný záujem (§ 214 ods. 1 O.s.p.). V ostatných (t.j. v § 214 ods. 1 O.s.p. neuvedených) prípadoch možno o odvolaní rozhodnúť aj bez nariadenia pojednávania (§ 214 ods. 2 O.s.p.). Zo spisu vyplýva, že odvolací súd rozhodol bez nariadenia pojednávania v súlade s týmto ustanovením.

Vo veciach, v ktorých súd rozhoduje rozsudkom bez nariadenia ústneho pojednávania, oznámi miesto a čas verejného vyhlásenia rozsudku na úradnej tabuli súdu v lehote najmenej päť dní pred jeho vyhlásením (§ 156 ods. 3 O.s.p.); v týchto prípadoch Občiansky súdny poriadok neukladá súdu povinnosť doručiť účastníkom konania písomné upovedomenie o vyhlásení rozsudku, ako sa nesprávne domnievajú dovolatelia.

O tom, či bol zachovaný postup odvolacieho súdu, ktorý je upravený v § 156 ods. 3 O.s.p., môže dovolací súd usudzovať len z obsahu spisu. Na č.l. 130 spisu sa nachádza písomný pokyn predsedu senátu odvolacieho súdu zo 17. januára 2011 určený súdnej kancelárii, aby na úradnej tabuli oznámila, že rozsudok bude vyhlásený 16. februára 2011 o 9.10 hod. Uvedený pokyn jej bol doručený 18. januára 2011. Súdna kancelária do odtlačku pečiatky vpísala: „Vypravené 18. januára 2011“. Z ničoho ale nemožno vyvodit', že predmetný pokyn predsedu senátu skutočne aj zrealizovala. Na tom nič nemení ani písomné vyhotovenie oznámenia, že sa bude konať verejné vyhlásenie rozsudku (č.l. 131 spisu), ani zápisnica zo 16. februára 2011 (č.l. 132 spisu) – obsah spisu ako celok nedáva totiž žiadny podklad, ktorý by dovolaciemu súdu umožňoval záver, že miesto a čas verejného vyhlásenia rozsudku boli oznámené na úradnej tabuli odvolacieho súdu. Obsah spisu v dôsledku toho neumožňuje ani posúdiť, či bola zachovaná lehota vyplývajúca z § 156 ods. 3 O.s.p. Pokiaľ spis dáva (má dávať) hodnoverný obraz o súdnom konaní, je v danom prípade namieste záver,

že miesto a čas verejného vyhlásenia rozsudku neboli riadne oznámené. Uvedeným postupom odvolacieho súdu, ktorý sa priečil § 156 ods. 3 O.s.p., došlo k odňatiu možnosti dovolateľov konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.). Dovolací súd poznamenáva, že na rovnakom závere o prípustnosti dovolania z tohto dôvodu sú založené aj ďalšie rozhodnutia najvyššieho súdu (viď napríklad sp. zn. 3 Cdo 179/2010, 3 Cdo 236/2010 a 3 Cdo 218/2011).

So zreteľom na uvedené dospel dovolací súd k záveru, že v konaní došlo k procesnej vade v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p., ktorá zakladá prípustnosť dovolania proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu a je zároveň dôvodom pre zrušenie rozhodnutia odvolacieho súdu.

4. Vzhľadom na výskyt procesnej vady konania uvedenej v § 237 O.s.p., ktorá zakladá prípustnosť dovolania žalobcov a zároveň aj jeho opodstatnenosť, zrušil dovolací súd napadnutý rozsudok odvolacieho súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b O.s.p.).

Ak dôjde k zrušeniu napadnutého rozhodnutia, súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené, koná ďalej o veci. Pritom je právny názor súdu, ktorý rozhodoval o dovolaní, záväzný. V novom rozhodnutí rozhodne súd znova aj o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e: Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 19. januára 2012

JUDr. Emil F r a n c i s c y, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Klaudia Vrauková